

מסורת הש"ס

(א) נגדריס [ג.], (ב) וינומא פה. ע"ש, (ג) נבמות ח.], (ד) ינמות ס: ע"ש, (ה) וע"י רש"י גטין לד: ד"ה והלכתא והר"ן נדריס נד: ד"ה איתמר טעם דנקרא נחמנין, (ו) נקדושין מט:], (ז) וינמיה לו, (ח) ויהושע א], (ט) וויקרא טו],

הגהות הב"ח

(א) נב' שמדון כהדרוקן. י"ב ע"י בעירובין דף מא ע"ב: (ב) רש"י ד"ה וכתיב וכו' כרמיכם ותאניכם ויחיתם: (ג) ד"ה אזי וכו' משכני (בחומס) מז"מ וי"צ ס"א בתורה:

לעזי רש"י

שיינ"ש. מוגלה. בוגמלא"ץ [בוי"ץ מלנ"ט]. חזקה.

מוסף רש"י

סימן לעבירה הדרוקן. פניהן של עברי עבירה מורוקן (יבמות ט), סימן לגלות הרוח עניתי. עניות דמורה, דלמה טסה על גפי הרוח, דמחך גסותו אין משמש כל כרח ואין מחור על שמעמו (קדושין טס).

דאכלן ולא עזדן. ונמלא שגולות את צעליהן ועוד מחוך שגלומדות במאכל ובמשחה גורמות לצעלים לגזול: **וכסיב**. זההיא פרשה צנזואת עמוס הכימי אתכם בשדפון וסיפיה דקרא כרמיכם ^(א) ויחיתם יאכל הגזם וכתיב ציאל יתר הגזם דמשמע שהגזם אינו אלא תחלת מכה ואחריה באים ארבה וחסיל אלמא גוצאי עולה בעון גזל וכיון דמיני גוצאי עולין רעז הוה וכיון דהרעז הוה כתיב ציטעיה ויגזור על ימינן ורעז וגו' וסיפיה דקרא איש בשר זרועו יאכלו: **עיניו** **הדין**. שמאחרין דדיינין לדונו ולא לשם שמים אלא לאחר שהוצרך להן הדין משהין אותו: **עווס** **הדין**. שמעומינן אותו מוידין: **קלקול** **הדין**. שלא היו ממוינן צו לעיין כל זרכן ונתקלקל מאליו: **חרב וביזה רצה נו'**. דכתיב נקס ברית ואין ברית אלא מורה דכתיב אס לא בריתי יומס וילילה^(א) והגית צו יומס ויליה^(א) וכתיב חרב ועל ידי חרב דהיינו משלחת גירוי מלחמה ביזיה צאה וכתיב ושלחמי דבר הרי דבר וכתיב בשצרי לכס מטס לחס הרי צלורת וכתיב צסוף כל הקללות יען וציען במשפטי מלסו הרי עיניו ועיוות וקלקול בכלל: **שצועס שאו'**. כל המשנה את הדועע כגון על האיש שהוא אשה. שצועט שקר שאין דבאותו ניכרת ומאמין שקר לצריות: **והדריס משסוממין**. מאין עוצר: **אלא צאלס**. ויש צמשמע צין שוא צין שקר וכתיב בשצועט שקר וחללת ובצבת ובחילול השס כתיב חילול וגמרינן משצועט: **חיול השס**. אדם גדול שצני אדם למדים היינו ואינו מזהר צמעשיו נמלאו הקטנים מוולגין צמורה על ידו ואומרים זהו מצין שאין ממש צמורה ובצמות ונמלא השס מתחלל נעשה דברו חולין: **אין אני שוק**. חורבן הבית צמשמע שאין משכני ^(א) צמוכס: **כי אס כל הסועצוט**. צפרשת עריות כתיב: **ונתסי אס פגריס על פגרי גולויכס**. דהיינו עי' וכתיב צתריה ואתכס אזריה צגויס וכתיב^(א) ושממו עליה אויביכס היושבים צה הרי שהס גולין ואויביהס יושצין צמקומן: **שצטויס**. שמיטין: **ואסס צארך אויביכס**. ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכס: **לא ישמח**. הרי צרות וגזירות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחס הרי צועקין ואינס נענין בעון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דוצר נבלה. ועוד ידו נטויה לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לצטל וכיומיו בעון זה: **הכל יודעינן נו'**. ולא הוצרך לאדם לפרש למה נכנסה והמנצל פיו צכך אפילו כו': **שוחה עמוקה**. מוכנת לפי זרות למי שפיו זרה: **ועוס ה' יפול סס**. ועס של הקצ"ה הוא שורה סס אלל פי זרות. היושב אללו ושומע קרוי ועומו של

הקצ"ה: **הממרק עלמו**. מפנה לצו לכך. ממרק עלמו משאר עסקיס להעסעק צעצירות: **סמרוק צרע**. הממרק צרע: **הדרוקן**. חולי הוא: **של עצירה עצה**. הבאה בצציל עצירה עצה. צשרו מתקשה ועצ ונפוח בעוצי: **ספוח**. שייני"ש נפוח עורו על צשרו ומיס צינתייס ונראה כוכובית וכך מתוכו: **דק**. צשרו דק וכחוש: **מי מפיס**. מי מטיל גורל להצמין ולהודיע שאינו של עצירה עכשיו יאמרו עלי שעצמתי על דם ואין הכל יודעינן צג' סימניס שאמרנו ופעמייס שמשחנין: **ידענא ציה**. שחמתת רעצ צא לו ואין צריך לחשדו: **והא צבא דאמר**. כלומר למה חס צו והא לא הרעיב את עלמו מדקאמר ידענא ציה צנחמני מכלל דהמרעיב עלמו רע צעיניו. ואי משוס שהיה משהיה נקציו ואמרינן צצכורות (דף מד:) צואה רצה הדרוקן רצה שעל שהיית נקצים הוא צא: **הא איבו אמר נפישי קטילי קדר**. רביס הרוגי נקצים ממותי הדרוקן של רעצ. קדר לשון קדרה על סס ששופך כקדרה: **דאנסי ליה רצנן צעיריניה**. התלמידים הקצועיס להס עת לפניו אונסין אותו להשהות נקציו: **סימן לגסוס הרוח עניוס**. צפרק האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות עניות דמורה: **אסכרה**. חולי המתחלל צמעייס וגומר צגרון הנקרא צונמלא"ן: **על**

במה מדליקין פרק שני שבת

לג.

תורה אור השלם

1 הבייתי אתכם בשדפון ובירקון חרבות גנותיכם וכרמיכם ותאניכם ויחיתם ויאכל הגזם ולא שבתם עדי נאם יי: עמוס ד ט 2 יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל: ואל א ד 3 ויגזר על ימין ורעב ויאכל על שמאול ולא שבשו איש בשר ורעו יאכלו: ישיעיהו ט יט 4 והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית ונאספתם אל עריכם ושלוחתי דבר בתוכםם ונתתם ביד אויבי: ויקרא כו כה 5 בה אמר יי אם לא בריתי יומם וליילה נפשים וארץ לא שמתה: וימיוהו כה כה 6 בשבירי לכם מטס לחס ואפו עשר נשים לחמכם בחמור אדוך והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבשו: ויקרא כו כז 7 והארץ תעזוב מות וחרץ את שבתותיה קדשמה מהם ודם ירצו את עונם יען וביען במשפטי קאסו ואת חקתי געלה נפשו: ויקרא כו כח 8 ואם באלה לא תתורו לי והלכתם עמי קרי: ויקרא כו כג 9 והשלחתי אתכם את חית השדה ושבכם אתכם והבאתם אתכם והשמיטה אתכם ונשמו ודריככם: ויקרא כו כד 10 ולא תשבשו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני יי: ויקרא יט כ 11 ולא תחללו את שם קדשי וקדושותי בחורן בני ישראל יי מקדשכם: ויקרא כב לב 12 ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחללקי מות ימות כי כל העשה צה מלאכה וגבורתה דנפש הרווא מקרב עמיה: שמות לא יד 13 ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי חס הוא יתניף את הארץ ולא ירץ: לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם בדם שפכו: במדבר לה לג 14 כי את כל החועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותסמא לפניכם: ויקרא יח כו 15 ותסמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את ישיביה: ויקרא יח כה 16 ולא תקיא הארץ אתכם בטמואכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם: ויקרא יח כז 17 והשמדתי את במתיכם וחרבתי את חמניכם ונתתי את פגרי גלוליכם וגעלה נפשי אתכם: ויקרא כו ל 18 ונתתי את עריכם וחרבתי והשמדתי את מקדשיכם ולא אריח בריח נחמכם: ויקרא כו לז 19 ואתכם אדוך בגוים ודריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם שקמה ועריכם יהיו חרובה: ויקרא כו לג 20 אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז ומרע וכל פה דבך בקלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה על גפיו ויהושע א] וויקרא

דאכלן ולא עבדן וכתיב ¹‏הכייתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות וגותיכם וכרמיכם ותאניכם וייתיםם יאכל הגזם וכתיב ²‏יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל וכתי³ וייגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש בשר וזרעו יאכלו אל תקרי בשר וזרעו אלא בשר וזרעו: בעון עיניו הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביטול תורה חרב וביזה רבה ודבר ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב ⁴‏והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' ואין ברית אלא תורה ⁵‏שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב⁶ בשבירי לכם מטס ואפו עשר נשים וגו' וכתיב⁷ יען וביען במשפטי מאסו: בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנא' ⁸‏ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב ⁹‏והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר ¹⁰‏ולא תשבועו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב ¹¹‏ולא תחללו את שם קדשי ובחלול שבת כתיב ¹²‏מחלליה מות יומת ויליף חילול חילול משבועת שקר: בעון ¹³‏שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר ¹⁴‏ולא תחניפו וגו' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואינו שוכן בתוכה: בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר ¹⁵‏כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב ¹⁶‏והשמטא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב ¹⁷‏ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב ¹⁸‏והשמדתי את מקדשיכם וגו' ¹⁹‏ואתכם אורה בגוים בשמיטין וביובלות כתיב ²⁰‏אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב ²¹‏כל ימי השמה תשובות: בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין שנא' ²²‏על כן על בחוריו לא ישמה ה' ואת יתומיו [ואת] (ו) אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי ²³‏ועוד ידו נטויה א"ר חנן בר רבא הכל יודעינן כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה למובה הופכין עליו לרעה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר ²⁴‏שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף שומע ושותק שנאמר ²⁵‏זעום ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו לעבירה חבורות ופצעין יוצאין בו שנאמר ²⁶‏חבורות פצע תמרוק ברע ולא עוד אלא שגדון בהדרוקן ²⁷‏שנאמר ²⁸‏מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח ושל כשפים דק שמואל הקטן חש ביה אמר רבש"ע מי מפים איתסי אבבי חש ביה אמר רבא ידענא ביה ²⁹‏בנחמני דמכפינן נפשיה רבא חש ביה והא רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן שאני רבא דאנסי ליה רבנן בעידניה בעל כורחיה ת"ר ד' סימנין הן סימן לעבירה הדרוקן סימן לשנאת חנם ירקון סימן ³⁰‏לגסות הרוח עניות סימן ללה"ר אסכרה ת"ר אסכרה באה לעולם על

הקצ"ה: **הממרק עלמו**. מפנה לצו לכך. ממרק עלמו משאר עסקיס להעסעק צעצירות: **סמרוק צרע**. הממרק צרע: **הדרוקן**. חולי הוא: **של עצירה עצה**. הבאה בצציל עצירה עצה. צשרו מתקשה ועצ ונפוח בעוצי: **ספוח**. שייני"ש נפוח עורו על צשרו ומיס צינתייס ונראה כוכובית וכך מתוכו: **דק**. צשרו דק וכחוש: **מי מפיס**. מי מטיל גורל להצמין ולהודיע שאינו של עצירה עכשיו יאמרו עלי שעצמתי על דם ואין הכל יודעינן צג' סימניס שאמרנו ופעמייס שמשחנין: **ידענא ציה**. שחמתת רעצ צא לו ואין צריך לחשדו: **והא צבא דאמר**. כלומר למה חס צו והא לא הרעיב את עלמו מדקאמר ידענא ציה צנחמני מכלל דהמרעיב עלמו רע צעיניו. ואי משוס שהיה משהיה נקציו ואמרינן צצכורות (דף מד:) צואה רצה הדרוקן רצה שעל שהיית נקצים הוא צא: **הא איבו אמר נפישי קטילי קדר**. רביס הרוגי נקצים ממותי הדרוקן של רעצ. קדר לשון קדרה על סס ששופך כקדרה: **דאנסי ליה רצנן צעיריניה**. התלמידים הקצועיס להס עת לפניו אונסין אותו להשהות נקציו: **סימן לגסוס הרוח עניוס**. צפרק האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות עניות דמורה: **אסכרה**. חולי המתחלל צמעייס וגומר צגרון הנקרא צונמלא"ן: **על**

^[1] תשובת הארץ וחרצת את שבתותיה ויקרא כו לו 21 כל ימי השמה תשובת את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה ויקרא כו לה 22 על כן על בחוריו לא ישמה אדני ואת יתמיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דבר בקלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה ישיעיהו ט טו 23 שוחה עמוקה פי זרות זעום יי יפל שם משלי כב יד 24 חבורות פצע תמרוק ברע ומבות חרירי בןן משלי כ ל

עין משפט
גז
מצוה

קבא
א
מיי
פיו
מהל
דשות
הלכה
ה:

ⓘ

מוסף רש"י

שכליות יועצות. את הלב, עשה קן, ולב מבין. מה יס לו לעשות אם ישמע לעגל הכליות אם לא, ומנין שהכליות יועצות שנאמר (תהלים טז) אֶבְכֶּךָ אֵת ה' אֲשֶׁר יַעֲזִי אֶף לִילֹת יִסְרוּנִי כְלִיָּוִת, ומנין שהלב מבין שנאמר (ישעיה ו) ולבנו יבין, ולשון מחתך. הדבור להוליא מפיו, פה גומר.
הס השפמים, גומר ומולאו (ברכות סא).
טשור. נחנאו (תענית כט. ב"ט פה).
חיי עולם. מורה (עיר י').
חיי שעדי. עולם הזה (תענית כא).
שלם בממונו. שלם חסר כלום מכל אותו דורו, שלם בתורתו. שלם שכת תלמודו צבית לכן (בראשית 27 יח).

לג:

על המעשר. האוכל פירותיו טעלים והוא צמיחה צדי שמים וזהי מיתתו מדה צמדה דרך גרונו נכנס צמעיו: **יסבר**. אסכרה: **לכרס**. זה בית המדרש שיושצין שורות שורות ככרס כך מפורש צירושלמי בצרכות^{[?] מכה זו}. אסכרה: **ראש המדברים**. צמחות המלך^(ט) שזוה עליו לדבר תחלה בכל מקום דלקמן: **פה גומר**. לשון הרע והוא צא על כך לפיכך מתחיל צמעיים ומסיים צפה שהלב מצין לספר לשון הרע וזודה הדברים מלצו: **פה גומר**. הכל^ט יוצא מן הגרון: **דברים עמאים סלקא דעסק**. וכי עונשה מיתה דבשלמא לשון הרע עונשה מיתה דכתיב (תהלים קא)

על המעשר ר' אלעזר בר' יוסי אומר על לשון הרע אמר רבא ואיתימא ריב"ל מאי קראה יוהמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסבר פי דוברי שקר איבעיא להו רבי אלעזר ברבי יוסי על לשון הרע קאמר או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר ת"ש כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היה שם רבי יהודה ור' אלעזר בר' יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה נענה רבי יהודה ברבי אלעאי ^בראש המדברים בכל

מקום ואמר אע"פ ^טשכליות יועצות ולב מבין ולשון מחתך פה גומר נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר מפני שאוכלין בה דברים טמאין דברים טמאים סלקא דעתך אלא שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים נענה ר' שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו שמבטלות את בעליהן נכרים יוכיחו שמבטלין את ישראל תינוקות יוכיחו שמבטלין את אביהן תינוקות של בית רבן יוכיחו התם כדרכי גוריון דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה בומן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור ^אאין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור א"ר יצחק בר זעירי ואמרי לה א"ר שמעון בן גוריא מאי קראה ²אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גדיים הממושבנין על הרועים ש"מ אף על לשון הרע נמי קאמר ש"מ ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתבי יהודה בן גרים גבייהו פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא ^טתקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן וזנות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס הכך יהודה בן גרים ^אוסיפר דבריהם ונשמעו למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק יגלה לציפורי שמעון שגינה יהרג אול הוא ובריה טשו בי מדרשא כל יומא הוה מייתי להו דביתיהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי כי תקיף גזירתא ^אא"ל לבריה ^אנשים דעתן קלה עליהן דילמא מוצערי לה ומגליא לן אזולו טשו במערתא איתרחיש גינסא איברי להו הרובא ועינא דמיא והוו ^אמשלחי מנייהו והוו יתבי עד צוארייהו בחלא כולי יומא גרסי ^אבעידן צלויי לבשו מיכסו ^אומצלו והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבילו איתבו תריסר שני ^בבמערתא אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לדעייה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה נפקן חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר ^במניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם הדור אזול איתבו תריסר ירחי שתא אמרי ^במשפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקן כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי ^אמדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד ³זכור וחד כנגד ⁴שמור א"ל לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה עייליה לבי בניה הוה קא ^אאריך ליה לבישריה חזי דהוה ביה פילי בגופיה הוה בבי וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה א"ל אוי לי שראיתך בכך א"ל אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך דמעיקרא כי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי אמר הואיל ואיתרחיש גינסא איזיל אתקין מילתא דכתיב ⁵ויבא יעקב שלם ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו ^וויהן את פני העיר אמר רב מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם אמר איכא מילתא דבעי לתקוני אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה ואית

במה מדליקין פרק שני שבת

עונשה מיתה דכתיב (תהלים קא) מלשני צפתר רעהו אותו אלמית: **מחוקיין**. מעושרים שהטבל צמיחה צדי שמים כדיליף צאלו הן הנשרפים (סנהדרין דף פג.). **צעון צטול פורה**. דענוש נמי מיתה כדאמרן^א מקרא מדרש לפני פניו למען ירבו ימיכס^א הא אם לא תלמדו יתמעטו: **נשים יוכיחו**. שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם^א ולא צנותיכם^א וממות צאסכרה אמר להן אף הן מצטלות את בעליהן: **סניוקוס יוכיחו**. שאינן צני לימוד.

אמר להן אף הן צעון שמצטלים את צדיהם להוליכין לחמה ולזנוין ולפייען באגוזים: **של צים רבן**. לא צטלין ולא מצטלין: **אם לא סדעי לך** לשמור מצותי צאי לך ובקשי רחמים בזכות עקצי האלן אבות הראשונים שהיו רגלי האלן וחזוקם ורעי צוכותן את גדיותיך תינוקות שלך שלא יתפשו על משכנות הרועים רועי הדור ופרנסיו: **ש"מ אף על לשון הרע**.

ולא פליג למעשר דהא קאמר הכא שהס אוכלין דברים שאינן מתוקנין: **בן גרים**. בן גר וגירות היה: **של אומה זו**. רומיים: **שווקין**. סדר מושב שווקי עיירות וחולותיהן: **וסיפר דבריהם**. לתלמידים או לאציו ואמרו ולא להשמיען למלכות ונשמעו על ידו למלכות: **יתעלה**. להיות ראש המדברים: **איברי לכו**

חרוצא. לאכול פירותיו ועינא דמיא לשמות: **נחלא**. בחול שהיו פושטין בגדיהם שלא יצלו ומסכין ערותן בחול: **כרכי**. חורשים: **ועוסקין בחי שעה**. דלפשר על ידי נכרים והקצ"ה מחלק מזון וריות לעושי רצונו: **משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש**. שנאמר (ישעיה סו) ואשם לא תכזה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יצא כל בשר אף הכדוים זו במשמע מה שצמות למינוי שלהם אף חדשים למינוי שלהן והאי ודאי צפושעי גיהנם משתעי דכתיב לעיל מיניה ויאלו ורלו צפגרי האנשים הפושעים צי הכי מני לה בסדר עולם (פ"ו): **די לעולם**. צעוסקי תורה אפי ואמה: **סרי מדאני**. חצילות של הדס להריח בשבת: **מדאני**. כמו מעדנות^א כימה (איז ל^א): **אריך**. מתקן וממליך: **פילי**. בקעים סדקים מחמת החול: **וקמלווחו** ליה. לר' שמעון שהדמעות מלוחין ומכאיצין את המכה בתחלתן: **אסקין מילתא**. כדרך שעשה יעקב כשניצל מיד עשו: **שלם צגופו**. שמתרפא מללעתו: **שלם בבורסו**. שלא שכת תלמודו מפני טורח הדרך: **תיקן לפס**. דברי חן ומנייה. ולי נראה מוידקן את חלקת השדה^א לשון מידקן ואית

מסורת הש"ס

א) וברכות ס: ממות קג:
ב) וברכות סא:
ג) שנאמר (ומתקדשו מחלו יחזקאל ט) כך כתב רש"י כמדות ח: ד"ה חשיב אמן,
ד) ע"ז ב:,
ה) נקדושין פ:,
ו) וברכות של ויפסעו וישלחו ועי רש"י כמדות סה: ד"ה האי מלא ובי' ורש"י סוטה ח: ד"ה כהני אית לה,
ז) ע"י חוספות לעיל יא. ד"ה כגון ר"ש,
ח) נלעיל י. ביאה טו: פגמית כא:,
ט) נעדות פ"ב מ"י ר"ה ח:,
י) גזיר' הענין מדני פ"י מדן עי"ן מובלט והוא מעדן דכתיב מעדנות כימה איזב ל"ח ע"כ וע' סוכה יג: וברש"י שם ד"ה חלמי מעדנים ובי' ולמאורה טוב לגנוס הכא בנמלא וברש"י מעדני אסא,
יז) כלומר ענין כשר גופו ומתקן ענין ע"ש ענין ארך א,
יט) פ"ד סוה"א,
ס) כש"א: מלך רומי.

א) כס"א: הקול,
ב) נלשין לנ:,
ג) ודברים יא,
ד) ודברים יא,
ה) נקדושין כט:,
ו) פ"י קשרים,
ז) ובראשית לג:,

תורה אור השלם

1 והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסבר פי דוברי שקר:

2 אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גזיתיה על משכנות הרעים:

שיר השירים א ח
3 ובור את יום השבת לקדשו:
שמות כ ז
4 שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך:
דברים ה יא
5 ויבא יעקב שלם עיר שבט אשר בארץ צנען בבאו מפרץ ארם ויהן את פני העיר:
בראשית לג יח

גליון הש"ס

שם א"ל לבריה נשים דעתן קלה עליהן: ע"י מג"א סס"י קמ"י: שם בענין צלויי לבשו. עיין לעיל דף יא ע"א חוס' ד"ה כגון רשבי"י:
גמ' במערתא ארא אליהו. צירושלמי פ"ט דשביעות הוא צענין אחר ועוד שם ענינים נפלאים מרשבי"י: